

позиції, а не на затягування судового розгляду справи чи створення перешкод у реалізації своїх процесуальних прав іншими суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Головне щоб вказане використання суддівського розсуду не стало приводом для зловживань вже з боку суду. Однак саме для протидії таким зловживанням і здійснення контролю за правомірністю використання суддівського розсуду й існує право на оскарження судових рішень.

Гонгало Р.Ф.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОВЖИВАННЯ ЦИВІЛЬНИМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ В КОНТЕКСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ ПРИНЦИПУ ДИСПОЗИТИВНОСТІ

У проблемі зловживання цивільними процесуальними правами у повній мірі виявляється співвідношення та поєднання матеріального та процесуального аспектів у цивільному судочинстві. Існування будь-якої процесуальної норми та процесуального інституту викликане наявністю матеріальних цивільних прав, з порушенням яких виникає потреба у їх захисті. Цінність закріплених у законі процесуальних прав виявляється лише тоді, коли вони в змозі захистити порушені суб'єктивні права особи. Зловживання процесуальними правами має місце тоді, коли особа використовує надані їй законом процесуальні права для захисту відсутніх у неї матеріальних прав, завідомо знаючи про їх відсутність. А оскільки питання про наявність або відсутність матеріальних прав вирішується, як правило, вже наприкінці розгляду цивільної справи, процесуальні права особи вже реалізовані і таким чином така особа може без будь-яких перешкод «вести процес заради самого процесу» [3, с. 26]. Як зазначає А. В. Юдін, вільне розпорядження своїми матеріальними та процесуальними правами особами, які беруть участь у справі, нерідко тлумачиться як допустимість процесуальної поведінки, яка може бути розцінена як недобросовісна [3, с. 26].

Стосовно права на звернення за захистом своїх прав до суду складним є питання щодо розпізнання ситуацій, де має місце

зловживання процесуальними правами, а де — реалізація наданого законом права особи захищати свої інтереси, адже ст. 3 ЦПК України «Право на звернення до суду за захистом» закріплює, що кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Саме тому навіть закріплення у процесуальному законі права суду відмовляти у прийнятті позову, в якому вбачається зловживання процесуальними правами, не вирішить проблеми. Це лише розширить коло питань, які залишено на розсуд суду, що не є позитивним та бажаним явищем, адже сприятиме можливості з'явлення нових зловживань — вже з боку суду. Надання такого права суду вже само по собі стане обмеженням права осіб на судовий захист.

Можливість зловживання правом на звернення з позовом виникає з майже нічим не обмеженої можливості порушення проваджень з цивільних справ, адже звернутись з позовом може будь-яка правоздатна особа, незалежно від того, чи впевнена вона у своїй правоті чи, навпаки, усвідомлює безпідставність свого позову. Завідомо безпідставні позови можуть заявлятися, наприклад, тоді, коли недобросовісним позивачам відомо, що у відповідача відсутні докази, які можуть спростувати доводи позивача. Завадити таким чи подібним діям позивача можна лише встановленням адекватної відповідальності. Із історії відомо декілька мір, які застосовувались для боротьби із цим негативним явищем, зокрема: попереднє засвідчення сторонами, спір яких розглядався судом, своєї добросовісності шляхом принесення присяги; покладення судових витрат на сторону, винну у недобросовісності порушення чи веденні справи; стягнення зі сторони збитків, завданих іншій стороні; накладення на неї штрафу, який міг бути замінений у разі неможливості його сплати арештом [4].

Отже, з метою попередження зловживань цивільними процесуальними правами, і в т.ч. правом на звернення з позовом, необхідним є встановлення конкретних мір відповідальності за таку недобросовісну поведінку.

Необхідність встановлення відповідальності за зловживання процесуальними правами пояснюється тим, що будь-які такі зловживання шкодять інтересам правосуддя та правам і законним інтересам учасників цивільного процесу. За зловживання цивільними процесуальними правами можуть бути встановлені такі міри відповідальності: відшкодування усіх судових витрат у справі; судовий штраф; відшкодування збитків; відшкодування моральної шкоди.

Будь-яка форма зловживання процесуальними правами є порушенням принципів цивільного процесуального права. Як вірно відзначається у науковій цивільній процесуальній літературі, більшість зловживань цивільними процесуальними правами є проявом «издержек» принципів процесу, що найбільш яскраво виявляється у деяких з них, зокрема у дії принципу диспозитивності. Саме свобода дій учасників цивільного процесу у розпорядженні своїми матеріальними і процесуальними правами і провокує можливість недобросовісної поведінки окремих учасників процесу.

Література:

1. Тertyшников В. И. Гражданский процесс : конспект лекций / В. И. Тertyшников. — 2-е издание, исправленное и дополненное. — Х. : Консум, 2002. — 240 с.
2. Гражданский процесс Украины : учебное пособие / Под ред. Минченко Р.Н. — Х. : «Одиссей», 2014. — 352 с.
3. Юдин А. В. Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.15 «Гражданский процесс ; Арбитражный процесс» / А. В. Юдин. — СПб., 2009. — 47 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1345381>
4. Васьяковский Е. В. Гражданский процесс. Учебник гражданского процесса. — Москва, 1917 г. // Allpravo.Ru, 2005 г. (§59. Злоупотребление правами) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.allpravo.ru/library/doc2472p0/instrum4301/item4360.html>.

Ермолаева В.О.

*доцент кафедры гражданского процесса
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ

Лица, участвующие в деле и имеющие опасения, что представление в суд необходимых доказательств сделается впоследствии невозможным или затруднительным, вправе заявить ходатайство об обеспечении этих доказательств.

Закон не ограничивает круг доказательств, которые могут быть обеспечены судом, и осуществление процессуальных действий относительно обеспечения доказательств.

Кроме предусмотренных частью второй статьи 133 ГПК способов обеспечения (допрос свидетелей, назначение экспертизы, истребования и (или) осмотр доказательств на месте, в том числе и по месту их нахождения), суд в зависимости от предмета иска